

Det är något som inte stämmer

En studie om hur instrumentvård beaktas i
gitarrundervisningen.

Rasmus Hägglund

Examensarbete för Musikpedagog (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för musik

Jakobstad 2022

EXAMENSARBETE

Författare: Rasmus Hägglund

Utbildning och ort: Musik, Jakobstad

Inriktning: Musikpedagog

Handledare: Marcus Söderström

Titel:

Datum: 17.5.2022 Sidantal: 27

Bilagor: 1

Abstrakt

Detta arbete handlar om ämnet gitarrvård sett ur gitarrlärares perspektiv. För instrumentläraren kan ämnet musik innefatta många områden. Förutom det uppenbara att lära ut hur man spelar ett instrument så finns det även andra saker som vi kan komma att behöva beakta i vår undervisning. En sån sak är gitarrvård samt svårspelade instrument som kan skapa hinder för elevens musikaliska utveckling och motivation.

Syftet med arbetet var att ta reda på hur gitarrpedagoger resonerar kring ämnet instrumentvård. Min förhoppning var att få en bättre uppfattning om ämnets relevans samt en djupare förståelse för hur instrumentvård tas upp och beaktas i undervisningen. De centrala forskningsfrågorna var: På vilket sätt kan gitarrens kvalitet och skick påverka elevens musikaliska utveckling? Och hur förhåller sig gitarrläraren till instrumentvård, hur tas det upp i ett undervisningssammanhang och vilka områden anses som viktiga att kunna? Undersökningen genomfördes med hjälp av fenomenografisk metod. Genom kvalitativa intervjuer med tre stycken pedagoger försökte jag besvara mina ställda frågor.

Undersökningens resultat visar att det i pedagogens yrkesvardag nu som då dyker upp diverse utmaningar som rör elevernas instrument. Därav kan det vara nödvändigt att besitta vissa kunskaper om gitarrvård som pedagog. Det framkommer att gitarrvård både bör diskuteras och tas upp i gitarrundervisningen. För en gitarr som är ordentligt skött samt bekväm att spela på kan både tjäna till elevens motivation och intresse, vilket ger eleven större förutsättningar för att utvecklas musikaliskt.

Språk: svenska

Nyckelord: gitarr, Instrumentvård, didaktik, gitarrundervisning

BACHELOR'S THESIS

Author: Rasmus Hägglund

Degree Programme: Music, Pietarsaari

Specialisation: Music pedagogue

Supervisor: Marcus Söderström

Title:

Date: 17.5.2022 Number of pages: 27

Appendices: 1

Abstract

This thesis is about guitar maintenance seen through the perspective of the guitar teacher. For the music educator, the subject of music can include many areas. Apart from the obvious teaching how to play an instrument, there are other things we may need to consider in our teaching. One such thing is guitar maintenance and instruments that can create obstacles for the students musical development and motivation.

The purpose of the thesis was to find out how guitar pedagogues reason about the topic of guitar maintenance. My hope was to get a better idea of the relevance of the subject and a deeper understanding of how instrument care is addressed and taken into account in teaching. Central questions were: How can the quality and the condition of a guitar affect the student's musical development and how does the guitar teacher relate to instrument care, how is it addressed in teaching and which areas are considered important for the educator to know? Phenomenography was the main approach of the research. Through qualitative interviews with three pedagogues, I tried to get answers to my questions.

The result of this study shows that the pedagogues have experience of various challenges that occurred with students instruments. Therefore, as a guitar teacher, it may be necessary to have some knowledge of guitar maintenance. It emerges that guitar maintenance should both be discussed and addressed in guitar teaching. Because a guitar that is properly maintained and comfortable to play can contribute to the students motivation and interest in the instrument, which can create greater conditions for students to develop musically.

Language: Swedish

Key words: guitar, instrument maintenance, didactics, guitar teaching

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och forskningsfrågor.....	2
1.2	Disposition.....	3
2	Gitarren och dess utmaningar.....	3
2.1	Gitarrens historia	3
2.2	Problemområden och justering.....	6
2.3	Instrumentets betydelse inom undervisningen	9
3	Undersökningen.....	10
3.1	Forskningsansats.....	10
3.2	Tillvägagångsätt och genomförande	10
3.3	Presentation av respondenterna	11
4	Resultatredovisning och analys.....	12
4.1	Erfarenheter och attityder	12
4.2	Instrumentvård i undervisningen.....	16
4.3	Utmaningar.....	20
5	Sammanfattande diskussion.....	22
5.1	Resultat.....	22
5.2	Slutdiskussion.....	24
5.3	Förslag på vidare forskning.....	26
6	Källförteckning	27
7	Bilaga	

1 Inledning

För inte så länge sedan så fann jag en video där musikern John Mayer marknadsför sin nya signaturgitar. I det tio minuter långa klippet berättar Mayer om visionen bakom instrumentet samtidigt som han demonstrerar gitarrens tonala möjligheter. Gitarren verkar intressant men det som fångar min uppmärksamhet är något helt annat. I videon nämner han en ofta förbisedd detalj, skillnaden mellan en justerad och en icke justerad gitar. Enligt Mayer är det flera personer som har valt att sluta spela därför att instrumentet upplevts svårspelat. Nybörjare känner inte till att gitarrer kan vara dåligt injusterade. Istället tror man bara att det är extremt svårt att lära sig instrumentet, utan några som helst tankar på att det är gitarren i sig som försvårar inläringen. Mayer menar att många aldrig får chansen att spela på ett bekvämt instrument när de lär sig gitar, vilket kan vara avgörande för viljan att fortsätta spela.

Vid sidan av mina musikpedagogikstudier har jag i perioder arbetat som gitarrlärare. Jag har nu som då mött elever vars gitarrer både varit ojusterade och rejält misskötta. Gitarrer som varit svårspelade, inte stämt eller som gett ifrån sig missljud har med jämna mellanrum förekommit. Eleverna vet oftast inte själva varför dessa problem uppstår, och allra minst hur man åtgärdar dem. Enligt mina erfarenheter är det många elever som skulle stå handfallna om till exempel en sträng går av eller om gitarrhalsen plötsligt böjt sig. Jag har funderat på hur jag som pedagog ska bemöta den sortens problematik. En möjlighet vore att hänvisa eleven till en musikaffär, där dom fixar iordning och justerar gitarrer. Men på många orter råder det idag en brist på musikaffärer. Det här har lett till att jag ställt mig själv frågan: borde ämnet instrumentvård på något sätt tas upp i gitarrundervisningen?

Det verkar som att instrumentvård blivit åsidosatt i både läroplaner och läroböcker. Som studerande har jag vid flertalet tillfällen kommit i kontakt med den grundläggande konstundervisningen. Den grundläggande konstundervisningen ska utgå från en lokal läroplan som gjorts upp enligt grunderna för läroplanen (Utbildningsstyrelsen). Min uppgift har emellanåt varit att granska den lokala läroplanen kritiskt. Jag har för det mesta tyckt att det funnits tydliga ramar för gitarrundervisningen, men enligt min uppfattning har det saknats riktlinjer för huruvida instrumentvård skall läras ut. Liknande

iakttagelser har jag kunnat göra i diverse läroböcker för gitarr. Jag har nog aldrig sett någon så kallad gitarrskola som tagit upp något om gitarrskötsel eller hur man utför enklare justeringar på en gitarr. Instrumentvård tycks vara ett förbisett ämne inom gitarrpedagogiken, åtminstone enligt mina upplevelser. Personligen tycker jag att det också hör till pedagogens uppgift att förse eleven med kunskaper om själva instrumentet. Men frågan är hur man som pedagog tar upp gitarrvård utan vare sig uppsatta riktlinjer eller läromaterial att luta sig mot.

1.1 Syfte och forskningsfrågor

Syftet med studien är att ta reda på hur gitarrpedagoger resonerar kring ämnet instrumentvård. Jag vill undersöka hur yrkesbehöriga pedagoger i sin undervisning hanterar svårspelade instrument samt andra problem som rör eleverns gitarrer. Genom att höra deras erfarenheter, tankar och synpunkter hoppas jag få en bättre uppfattning om ämnets relevans samt en djupare förståelse för hur instrumentvård tas upp och beaktas i gitarrundervisningen. Mitt huvudsakliga mål är att studien ska kunna hjälpa mig själv i mitt fortsatta arbete som pedagog, men förhoppningsvis kan studien också vara till nytta för andra gitarrister och pedagoger som är intresserade av ämnet gitarrvård.

Forskningsfrågorna som jag söker svar på är:

1. På vilket sätt kan gitarrens kvalité och skick påverka elevens musikaliska utveckling?
2. Hur förhåller sig gitarrläraren till instrumentvård, hur tas det upp i ett undervisningssammanhang och vilka områden inom ämnet anses som viktiga att kunna?

1.2 Disposition

I kapitel två behandlar jag gitarren och utmaningarna som kan finnas med instrumentet ur ett teoretiskt perspektiv. Där tangeras gitarrens historia, gitarrjustering samt huruvida instrumentet i sig självt kan skapa hinder inom undervisningen. I kapitel tre lyfter jag fram arbetets forskningsansats. Jag går också igenom hur intervjuerna genomfördes samt ger en kort presentation av varje respondent. Därefter i kapitel fyra presenterar jag respondenternas svar och analyserar materialet. I kapitel fem besvarar jag mina forskningsfrågor och går igenom studiens slutresultat. Avslutningsvis håller jag en sammanfattande diskussion och ger förslag på eventuell vidare forskning. Bilaga 1 är den guide som jag använde mig av under intervjuerna.

2 Gitarren och dess utmaningar

I detta kapitel har jag valt att se närmare på gitarren som instrument samt kort beskriva utmaningarna som kan finnas med instrumentet. Inledningsvis har jag valt att behandla gitarrens uppkomst samt ytligt beskriva hur konstruktionen utvecklats genom åren. Därefter behandlar jag kort de vanligaste förekommande problemen som kan drabba en gitarr och går på ett mera allmänt plan igenom vad vissa gitarrjusteringar omfattar. Till sist har jag valt att se på instrumentets betydelse inom undervisningen och huruvida instrumentet i sig självt kan skapa hinder för eleven.

2.1 Gitarrens historia

Nationalencyklopedin definierar en "gitarr" (u.å.) som ett "stränginstrument, bestående av en ljudlåda med flat eller välvd botten och insvängda sarger och lång hals med tvärgående greppband". Det första stränginstrumentet som troligen kallades för en gitarr dök upp i Europa under renässansens. Renässansgitarren som var populär under 1500-talet är det första instrumentet som påminner om dagens moderna gitarr. Den hade en timglasformad kropp, flat botten samt ett rakt huvud. Renässansgitarren hade fyra

strängkörer, dvs. dubbelsträngar. Som var stämnda (nedifrån och upp) A, E, C, G. Strängarna och bandstavarna var gjorda av senor från olika djur, vanligtvis får. Under barocken ersatte man den fyrsträngade gitarren med en femsträngad. Barockgitarren som hade sin storhetstid under 1600-talet och en bit in på 1700-talet hade formen av en renässansgitarr, men var oftast något större. Strängarna och bandstavarna var fortfarande gjorda av djursenor. Barockgitarren hade vanligtvis fem strängkörer, som var stämnda (nedifrån och upp) E, B, G, D, A. Vilket inte är långt ifrån den standardstämning som idag vanligtvis används. (Pittaway, 2020, Rob Scallon, 2020).

Omkring år 1800 började man se de första sexsträngade gitarrerna i Europa. Dessa gitarrer var aningen större än föregångargen barockgitarren, men mindre än nutidens klassiska gitarr. Man hade nu lämnat dubbelsträngarna och övergått till sex stycken singelsträngar, som var stämnda (nedifrån och upp) E, B, G, D, A, E. Samma stämning som idag så ofta används. Under 1800-talet ägnades det mycket tid åt att försöka få mera klang och ljud ur instrumentet. För att åstadkomma detta övergick man bland annat till lindade strängar, såsom senor eller silke täckta av lindad metall. Eftersom strängarna nu var lindade med metall så fungerade inte bandstavarna som var gjorda av djursenor längre. Det ledde i sin tur till att man istället började använda bandstavar gjorda av metall (Rob Scallon, 2020). På 1850-talet började den spanska gitarrbyggaren Antonio De Torres Jurado bygga större gitarrer med tunnare lock. Denna design i kombination med sex stycken strängar och stålband är vad vi idag kallar för klassisk eller spansk gitarr. Torres utvecklade också ett nytt system för de träribbor som sitter inuti gitarren, vars uppgift är att ge stöd åt konstruktionen samtidigt som de också påverkar ljudet. Torres system kallas på engelska för "fan bracing" (Pittaway, 2020).

I över 180 år har familjeföretaget Martin tillverkat akustiska gitarrer. År 1833 emigrerade gitarrbyggaren och företagets grundare Christian Frederich Martin från Tyskland till USA. Sedan dess är hans namn starkt förknippat med amerikansk gitarrtillverkning av högsta kvalitet. Enligt Bacon (1991, s. 45) har Martins design praktiskt taget influerat alla tillverkare av akustiska gitarrer, både direkt och indirekt. Det som skiljde Martin gitarrerna från tidigare tillverkare var gitarrens kroppsform, dess inre ribbssystem samt de dekorativa inläggen. Under 1920-talet och 1930-talet gjorde Martin två ändringar som skulle komma att bli väldigt signifikativa för märket. Eftersom sensträngarna ersattes av

stålsträngar förstärktes gitarrerna för att bättre tåla stålsträngarnas dragningskraft. Gitarrerna fick stadigare ribbor inuti samt starkare gitarrhalsar. Gitarrhalsen flyttades också längre ut från gitarrkroppen, vilket gjorde det enklare att spela högt upp på gitarren. Denna mer lättspelade design med fjorton tillgängliga bandstavar dök först upp på Martins OM modell och blev snabbt standard för akustiska gitarrer.

Efterfrågan på ett mer högljutt instrument skulle bli den främsta drivkraften bakom många innovationer på 1920 och 1930-talet. Några exempel är: resonatorgitarrerna av Dobro och National, Martins dreadnought modell och Gibsons archtop modell. När dessa akustiska gitarrer inte längre kunde producera en högre ljudvolym fortsatte jakten på ett mera högljutt instrument. Så småningom skulle strävan efter högre volym leda till uppfinningen och utvecklingen av elgitarren (Gruhn & Carter, 1993, s. 166). Det är svårt att peka ut vem som uppfann elgitarren. Instrumentets utveckling har skett genom en rad olika experiment och samarbeten mellan musiker, gitarrbyggare och ingenjörer. Främst i USA under 1930 och 1940-talet. Dessa människor var alla ute efter att förstärka den akustiska gitarrtonen. Gradvis blev det klart att den bästa lösningen för att åstadkomma högre volym var att använda en elektromagnetisk mikrofon, på engelska kallad pickup. En elektromagnetisk mikrofon placerad på gitarren kunde omvandla vibrationerna från strängarna till en elektrisk signal, som sedan kunde överföras till en förstärkare och en högtalare.

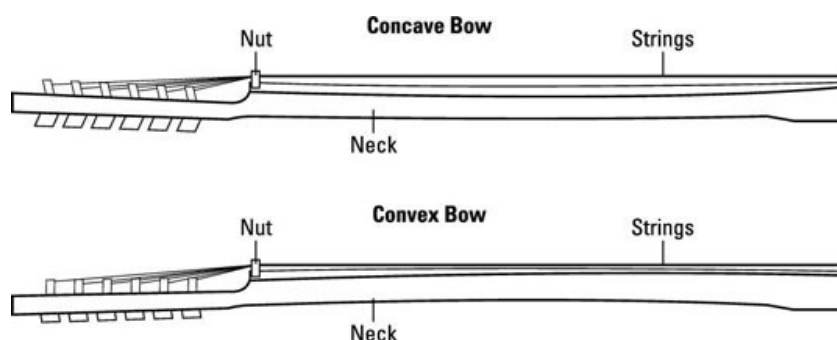
Gitarristen och uppfinnaren George Beauchamp sägs vara den första med att fästa en elektromagnetisk mikrofon på en gitarr. I början av 1930-talet satte Beauchamp tillsammans med Paul Barth ihop prototypen för den första serietillverkade elgitarren. Gitarren fick smeknamnet "Frying Pan", i och med att instrumentet till sitt utseende påminde om en stekpanna. Gitarren spelades med slide och blev populär bland hawaii-musiker. Instrumentet började serietillverkas år 1932 av företaget Ro-Pat-In. Ett företag grundat av Beauchamp, Barth och Adolph Rickenbacker. Sedermera bytte företaget namn till Electro String Instrument Corporation, och gitarrerna började bära namnet Rickenbacker år 1934. Den elektromagnetiska mikrofonen blev snabbt populär bland andra gitarrtillverkare. Så småningom började man även förstärka så kallade spanska gitarrer, vilket vid tiden var en benämning som användes för akustiska gitarrer. Med tiden dök det upp flera visionärer som började bygga solida gitarrkroppar. Bland

annat Les Paul, Paul Bigsby, Merle Travis och Leo Fender. Till skillnad från de ihåliga gitarrkropparna så var en solid gitarrkropp inte lika känslig för rundgång, ett fenomen som lätt uppstod när instrumenten började förstärkas. De solida gitarrerna simplificerade och effektiviserade också själva produktionen. Denna design kom att bana väg för vad vi idag förknippar med den moderna elgitarren (Bacon, 1991, s. 54–55).

2.2 Problemområden och justering

Gitarren är ett fantastiskt instrument som för mig gett upphov till mycket glädje och många fina musikupplevelser. Gitarren är dock inte ett helt och hållet problemfri. Förutom att instrumentet behöver kontinuerlig omvårdnad i form av till exempel strängbyten kan det också finnas andra yttre faktorer som ibland påverkar gitarrrens spelbarhet, vilka man måste lära sig handskas med. Gitarrer och basar kan oavsett prisklass reagera på både väder och vind, adderar man ännu till vanligt spelslitage kan man mitt i allt ha ett väldigt svårspelat instrument. När klimatet ändrar och vid årstidsväxlingar har gitarrer en tendens att röra på sig. Framförallt när luftfuktigheten går ner under trettio procent utomhus kan man märka detta. I podcasten Guitar Geeks (9.2.2017) förklarar man att luftfuktigheten gör så att gitarrrens trä rör på sig. Speciellt vintertid har fukt en tendens att försvinna ur trä, vilket gör att trä krymper. Detta fenomen påverkar även gitarrer. Framförallt kan bandstavsändar börja titta fram vid kanten på gitarrhalsen och stänghöjden bli högre. För när fukten går ur trä kan gitarrhalsen lätt tappa sin spänst. Gitarrhalsar kan också påverkas av det tryck som gitarrsträngarna förorsakar. De två vanligaste sätten som en gitarrhals kan vara böjd på är uppåt eller neråt, vilket i gitarrsammanhang ofta benämns som up-bow eller back-bow. Befinner sig gitarrhalsen i en up-bow trycks gitarrrens greppbräda bort från gitarrsträngarna, vilket gör att man kan få ett stort mellanrum mellan greppbräda och sträng. Eller så kan gitarrhalsen befinna sig i en back-bow. Då trycks greppbrädan mot strängarna och stränghöjden kan då lätt hamna för lågt. På de flesta gitarrer och

akustiska stålsträngade gitarrer kan man justera detta med hjälp av en mekanism kallad dragstång¹, som finns inbyggd i gitarrens hals (Erlewine, 2007 s. 15–16).

Figur 1: How to Check Your Guitar's Neck Relief (Smith, 2016).

<https://www.dummies.com/article/academics-the-arts/music/instruments/guitar/how-to-check-your-guitars-neck-relief-148421/>

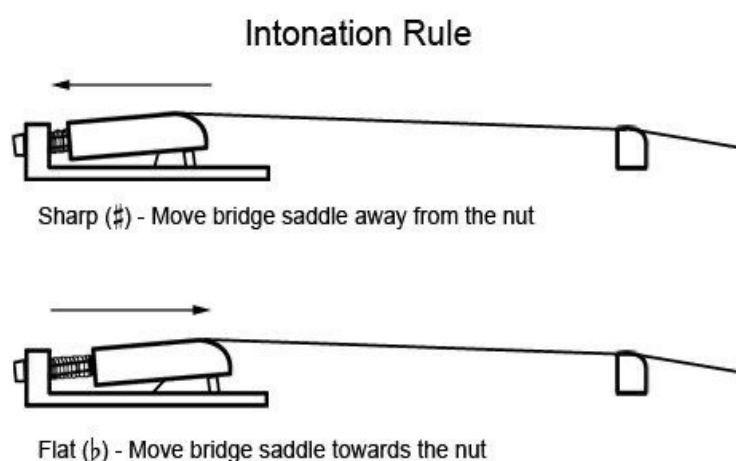
I och med att man justerar dragstången kan man också komma att behöva göra ett par andra justeringar på gitarren. I gitarrsammanhang pratar man då om att man gör en så kallad setup² på gitarren. En setup är en process där man finjusterar instrumentet genom att göra justeringar på halsen, stallet och sadeln, som i sin tur främst inverkar på gitarrens stränghöjd. På de flesta elgitarrer justeras stränghöjden genom att man höjer och sänker stallet eller stallets sadlar. Beroende på gitarrmodell kan stall se olika ut men oftast justeras dessa med hjälp av små skruvar som finns på stallet. Akustiska gitarrer har för det mesta en ben-sadel som inte går att justera på samma sätt som på en elgitarr. För att höja eller sänka dessa sadlar måste man placera om eller omforma dem genom att fila (Erlewine, 2007, s.23). Ett ojusterat instrument kan antingen vara väldigt trögspelat eller leda till att gitarren ger ifrån sig diverse missljud.

Något som också brukar ingå i en setup är intonering, detta bör alltid vara sista steget i en setup. Stränginstrument med band kan man aldrig stämma hundra procentigt. Eftersom

¹ En dragstång är den mekanism som finns inbyggd i halsen på gitarren, vars uppgift är att stabilisera och justera halsens krökning. Truss rod är även en benämning som är vanligt förekommande.

² Setup är en rad justeringar som utförs på en akustisk eller elektrisk gitarr, vilket påverkar på instrumentets spelbarhet.

gitarer med band har bestämda tonhöjder räknas de till instrument som använder liksvävande temperaturer. Bandpositionerna är en kompromiss som möjliggör att man kan spela någorlunda stämt i alla tonarter. Enligt Earlwine (2007, s. 63) är det som vi kallar för stränglängd eller skala på en gitarr distansen från sadeln till mitten av stallsadeln. En Fender Stratocaster har till exempel en skallängd på 25"-1/2", men stallsadlarna kan mäta så mycket som 1/8" till 3/16" mera. Lite beroende på stränghöjd och strängtjocklek. Denna adderade stränglängd vid stallsadeln brukar man kalla för kompensation. På akustiska gitarer med stall som inte kan justeras har denna kompensation blivit inräknad vid tillverkningen och är därför sällan ett problem. Intoneringens mål är att få gitarren att stämma så att intervallerna mellan de öppna strängarna och tonerna på 12:e bandet är rena oktaver. Teoretiskt sett är distansen mellan sadel och 12:e band samma som distansen mellan 12:e band och stallet. I praktiken däremot måste strängen förlängas eller ökas för att kompensera för den höga ton som uppstår i och med att strängen trycks ner när man spelar. Skalans matematiska distans är baserad på en rak linje mellan sadeln och mitten på stallsadeln, men när man trycker ner strängen stretchas den och därmed blir tonen för hög. Att ställa intonationen på gitarer med ställbara stall är däremot ganska enkelt. Allt som behövs är en skruvmejsel eller en insexnyckel. Om strängens tonhöjd är för hög på 12:e band flyttas stallsadeln bakåt så att strängen förlängs. Om strängens tonhöjd är för låg på 12:e band flyttas stallsadeln framåt.

Figur 2: Ultimate guide for setting guitar intonation (Austin, u.å.).
<https://www.axedr.com/post/ultimate-guide-set-guitar-intonation/>

2.3 Instrumentets betydelse inom undervisningen

För instrumentläraren innefattar ämnet musik många olika områden. Enligt Schenck (2000, s.22) är många moment och mål gemensamma för alla instrumentlärare, oavsett inriktning eller instrument. Som exempel på moment som musklärare delar nämns ensemblespel, musikaliskt uttryck, gehörsspel och notläsning. En annan gemensam sak som vi instrumentlärare delar är att vi alla innehar ett instrument, och därav tillkommer ännu ett moment som måste beaktas. Vi måste alla vara rädda om och ta hand om våra instrument samt även förmedla denna information vidare åt våra elever. Att vara instrumental eller sånglärare är ett privilegium men innebär också ett stort ansvar.

Enligt Schenck kan det finnas hinder i omgivningen som ligger utanför barnets kontroll. Det blir därmed viktigt att läraren lär sig känna igen eventuellt existerande hinder, eller ser till så att hinder inte uppstår. Ett exempel på ett sådant hinder som kan finnas beskrivs såhär:

”Ett undermåligt instrument kan tjäna som det första exemplet på ett sådant externt hinder. Kanske det viktigaste inköpet i den musikaliska banan är det första instrumentet. Det är en grav missbedömning att förringa vikten av ett dugligt instrument från början” (Schenck, 2000, s. 73).

Att ha ett instrument som inte presterar korrekt kan av en eller annan orsak bli ett hinder för eleven och speciellt för nybörjaren. Schenck betonar att det alltid är lärarens ansvar att se till så att instrument av sämre kvalitet inte försummar elevens utveckling. Det är därför viktigt att läraren uppmärksammar eventuella problem med instrumentet samt håller sig uppdaterad om instrumentutvecklingen och marknaden. Han sammanfattar det som följande:

”Just när eleverna börjar spela samt precis efter införskaffandet av ett nytt instrument är det en självklarhet för läraren att ägna tid åt att ordentligt kontrollera instrumentet och gå igenom hur man sköter det. Det är dock lika viktigt att ägna tid åt instrumentskötsel och med jämna mellanrum provspela elevernas instrument” (Schenck 2000, s. 73–74).

För att undvika att instrumentet hindrar elevens utveckling bör läraren ta kommando och ägna tid åt elevernas instrument. Det är också av högsta vikt att läraren både behandlar sitt och andras instrument med kärlek och försiktighet. Eftersom det vi gör och hur vi gör det är det starkaste budskapet i vår undervisning (Schenck 2000, s. 74).

3 Undersökningen

3.1 Forskningsansats

Denna studie har gjorts med hjälp av fenomenografisk metod. Fenomenografi är en kvalitativ inriktad empirisk forskningsansats. Med kvalitativ menas här att man vill gestalta något meningsinnehåll. Det meningsinnehåll man alltså försöker förstå inom fenomenografin är människors uppfattningar av olika aspekter på omvärlden (Uljen, 1989, s.10). Dessa uppfattningar har jag utgående från mina kvalitativa intervjuer i efterhand försökt beskriva, analysera och tolka. Med min analys strävar jag efter att gestalta gitarrpedagogernas olika typer av resonemang och uppfattningar om gitarrvård.

3.2 Tillvägagångsätt och genomförande

I början av april månad år 2022 gjordes undersökningen med hjälp av intervju som metod. Intervjuformen var semi-strukturerad och utgick från några förhållandevis specifika teman. Under varje tema utformade jag allt som allt åtta stycken frågor. Till min hjälp under intervjuerna använde jag mig av en intervjuguide som jag på förhand hade utformat. Pedagogerna som intervjuades kontaktades via Facebook och e-post. Redan i ett tidigt skede hade jag några pedagoger i åtanke, vilka jag hade som önskan att intervjua. Alla tre som kontaktades tackad ja till att medverka. Detta resulterade i tre stycken muntliga intervjuer som räckte i cirka en timme var. Två av dessa pedagoger träffade jag fysiskt på ett café och en via videolänk genom programmet Zoom. Varje intervju bandades, vilket respondenterna underrättades om på förhand.

Under intervjuerna tangerades de teman som jag på förhand hade förberett. Jag hade för avsikt att inte styra intervjuerna allt för mycket och alltid låta respondenterna prata till punkt. Därför hamnade vi ibland in på vissa sidospår som jag på förhand inte hade tänkt tangera. Detta ledde till att vissa frågor glömdes bort eller blev något omformulerade av mig, vilket gjort att de i efterhand begränsats eller utelämnats helt.

I efterhand har jag transkriberat varje intervju samt organiserat alla svar per fråga och analyserat materialet. Några frågor som inte var förberedda av mig men som togs upp av respondenterna har jag även valt att inkludera i mitt arbete. Några av citaten har jag finslipat för läsbarhetens skull men överlag har jag försökt behålla så mycket som möjligt av svarens spontanitet och nyans. I och med ett ganska lågt antal respondenter och brist på olika åldrar begränsas undersökningen något, vilket jag är fullt medveten om. Det är därför svårt att dra några egentliga slutsatser av undersökningen. Det som framkommit anser jag ändå vara värdefull information som är värd att lyfta fram och reflektera över.

3.3 Presentation av respondenterna

Respondenterna som är i någorlunda samma ålder har alla en lång erfarenhet av undervisning. I min analysdel har jag valt att kalla respondenterna för a, b och c. Alla undervisar för tillfället vid musikinstitut som erbjuder grundläggande konstundervisning. Respondent a är utbildad musikpedagog och klassisk gitarrist och undervisar därmed främst i klassisk och akustisk gitarr. Respondent b undervisar i elgitarr och har tidigare fungerat som gitarrlärare vid en folkhögskola samt jobbat vid kulturskola och estetiskt gymnasium. B har gått ett flertal musikutbildningar och bland annat studerat musik på yrkesinstitut och musikhögskola. Respondent c undervisar i elbas och har länge jobbat som baslärare vid musikinstitut. C har bland annat gått musiklinje och på en folkhögskola samt studerat till musikpedagog. Pedagogernas gemensamt breda men tillika rätt så olika bakgrund skapar i mitt tycke nyanser, vilket gör undersökningen något mera mångfacetterad. Trots att ena respondenten främst undervisar i elbas så bidrog hen med mycket matnyttig information som berör instrumentet gitarr. Den mesta av informationen går både att applicera på elgitarr och elbas.

4 Resultatredovisning och analys

I detta kapitel kommer jag att redovisa samt analysera respondenternas svar. Efter att ha transkriberat intervjuerna kunde jag utgående från de områden som berördes urskilja tre stycken huvudteman, vilka är erfarenheter och attityder, instrumentvård i undervisningen och utmaningar. Utgående från dessa teman har jag kategoriserat frågorna och svaren. Efter varje fråga gör jag en kort sammanfattande diskussion. Ibland har det av naturliga skäl gått att sammanfläta diskussionen med en annan ställd fråga, vilket jag försökt dra nytta av när tillfälle funnits. Detta eftersom det i mitt tycke bidrar till flödet.

4.1 Erfarenheter och attityder

Vid varje intervju berättade jag inledningsvis kort om orsaken till mitt ämnesval, vilket ganska långt tangerade samma upplevelser som framgår i arbetets inledning. Därefter var min fråga vilka upplevelser respondenterna själva har gällande instrumentvård inom gitarr/ basundervisningen och hur de ser på ämnets relevans? Alla startade diskussionen utgående från sin synpunkt och erfarenhet. Genom att ta del av deras första intryck framkommer det ganska tydligt vilka attityder som finns gällande ämnet.

”Jag tycker att ämnet är relevant [...] i våran läroplan på musikinstitutet står det nog någonting om instrumentet och om instrumentvård men jag kommer inte exakt på vad. Lite om instrumentets konstruktion och något om instrumentvård men jag tror inte att det går djupare än så [...] instrumentvård är nog en sak som jag gör och tar upp på eget initiativ.” (c)

” Jag tycker det låter som en viktig fråga som kanske blivit lite underskuffad. Om jag tänker på min miljö så är den först och främst begränsad till akustisk och klassisk gitarr, vilket är lite annorlunda. När du pratar om att justera tänker man kanske på små enkla ingrepp som man kan göra på en elgitarr, det är lite annorlunda på en klassisk gitarr. I min miljö inom grundläggande konstundervisning har du för det första att beakta att du har ett ganska ungt klientel och för det andra så står det inte någonstans i läroplansgrunderna om instrumentvård, utan det står mera om ergonomin och att den ska ingå i undervisningen och att vi har ansvaret att se till så barn och unga inte skadar sig när de spelar [...] men gitarrvård och olika områden som handlar om gitarren

måste man ju prata om, och det gör jag.” (a)

”Jag tycker det är intressant för jag stöter precis på det som du nämner nu som då [...] att senast igår justerade jag en elevs gitarr och tog kommandot över den situationen [...] i alla fall spände jag halsen och sänkte strängarna så att det blev lite mjukare, och eleven kunde ju nog efteråt tycka att det blev lättare att spela.” (b)

Instrumentvård är för alla respondenterna ett påträffat ämne och något som de själva tar upp och diskuterar i undervisningen, ämnet upplevs därmed som relevant. Gitarrvård är dock nånting som tas upp på eget initiativ av pedagogerna och därmed uppstod en diskussion om huruvida gitarrvård borde tangeras i läroplanen.

”Jag vet inte om det är nödvändigt [...] för det är nog ingen violinist som taglar om sin stråke själv och samma sak gäller pianon, att är ett piano ostämt så tar man in en pianostämmare. Där är det en sådan tradition att man anlitar någon som gör det där jobbet [...] jag misstänker att det är på grund av den traditionen som instrumentvård inte nämns i läroplanen. Det är lite annorlunda för oss som har instrument som lättare går att åtgärda själv.” (c)

”Läroplaner är ganska allmänt hållna och tar inte upp det på så sätt [...] men det som skulle vara en möjlighet vid vårt institut är att ta upp gitarrvård som en underrubrik i den instrumentvisa läroplanen. Vi har alltså en allmän läroplan som säger allmänt om hur du ska bete dig och vad man ska beakta, förstås instrumentvisa saker men inte så specifikt att instrumentvård tas upp. Men det kan ingå i den instrumentvisa läroplanen [...] för då kan du specifikt prata om t.ex. gitarr, piano, violin eller dragspel. De är ju allihopa väldigt olika instrument och därför kan det inte heller stå någonting specifikt om instrumentvård i den allmänna läroplanen.” (a)

På grund av alla instruments olikheter kan det vara problematiskt att ta upp någonting om instrumentvård i allmänna läroplaner. Gitarrvård kunde dock ingå som en underrubrik i den instrumentvisa läroplanen, förutsatt att man har tillgång till en sådan. Det här skulle dock innebära att man som pedagog behöver besitta vissa kunskaper om gitarrvård. Därav diskuterades det kring respondenternas egna erfarenheter av gitarrvård och hur de har gått tillväga för att erhålla kunskap om hur man ska ta hand om sitt instrument.

”På 90-talet fanns det en gratistidning som hette Fender Frontline som jag lusläste, och där fanns det en kolumn om gitarrjustering och gitarrvård [...] också i tidning Fuzz fanns det en sådan kolumn som jag lärde mig mycket via [...] mycket har jag mer eller mindre fått ta reda på själv, som t.ex. vad innebär dragstången, stränghöjd och intonering” (b)

”Jag minns att jag hittade några böcker om gitarrjustering på biblioteket, det var egentligen det man hade att gå efter samt lite diskussioner kring ämnet med äldre och mer erfarna musiker [...] och sen fanns det tidningen Guitar Player där man kunde läsa mycket om gitarrjustering.” (c)

Kunskaper om gitarrvård och hur man justerar en gitarr har respondenterna som undervisar i rytmisk musik främst inhämtat på egen hand, via tidningar, böcker och genom diskussioner kring ämnet med andra musikanter. Inom klassisk gitarr är det lite annorlunda eftersom klassiska gitarrer inte är lika lättjusterade som elgitarrer. Ena respondenten förklarar det så här:

”Om du har en professionell klassisk gitarr så åker man och testar den på samma sätt som man åker och testar en bil. Gitarren måste för mig sitta bra från början, för man kan inte justera halsen eller greppbrädan på samma sätt som på en elgitarr [...] man lärde sig via yrkesstuderande var gitarrbyggarna fanns och på den tiden fanns de flesta i Helsingfors [...] för justeringar gjorde man inte själv på en klassisk gitarr utan då åkte man till en gitarrbyggare och så fixade hen gitarren.” (a)

Inom klassisk gitarr kan tillgången till en gitarr-reparatör eller gitarrbyggare vara viktig i och med att justeringar inte är lika lätta att genomföra på klassiska gitarrer som på elgitarrer. Via yrkesstudierna och via studiekamrater togs det upp var dessa gitarrbyggare fanns. I hur stor utsträckning och på vilket sätt gitarrvård och gitarrjusteringar togs upp under studietiden har respondenterna lite olika erfarenheter av.

”Jag skulle nog påstå att det togs upp, det var kanske inte så strukturerat utan mera en diskussion. Du diskuterade till exempel vikten av att ha luftfuktare i gitarren, vilket hade att göra med att på yrkesstudienivå så hade man redan dyra handgjorda gitarrer [...] och då var du nog medveten om och fick inputen att nu ska man sköta om gitarren, använda luftfuktare och hålla den i ett sådant utrymme så att gitarren mår bra.” (a)

”Jag har nog på känn att det togs upp på gitarrlektionen någon gång [...] men jag kommer inte riktigt ihåg. Jag misstänker att det blev diskuterat.” (b)

”Det var nog nästan obefintligt [...] det enda jag kommer ihåg som tangerade gitarrjustering var när en gitarrbyggare kom och höll en workshop, där ingick nog någonting om justering men det var också mycket om själva hantverket och om hur man bygger gitarer.” (c)

De flesta nämner att gitarrvård nog i någon form togs upp under studietiden. Främst verkar det ha varit ett diskussionsämne som kanske inte alla gånger var så strukturerat. Därav diskuterades det om instrumentvård mera strukturerat borde tas upp i musikpedagogikutbildningarna.

”Jag tycker nästan att det borde ingå, för det dyker nog upp lite sådana här saker när jag själv undervisar.” (c)

”Instrumentvård borde tas upp där. Jag har på så sätt inte varit engagerad i yrkesutbildningarnas didaktik på ett tag. Men om jag idag skulle leda den skulle jag betona dialog, kontakt och engagemang från föräldrar och barn. Och där skulle man givetvis få in det här med gitarrvård.” (a)

”Det tycker jag nog. Jag vill minnas att vi hade en workshop när jag gick på musikhögskolan och där fick vi ett kompendium som handlade om gitarrjustering. Det tyckte jag var bra för i och med detta så blev det också en hel del diskussioner sinsemellan med medstuderanden.” (b)

Gitarrvård är något som samtliga respondenter har erfarenhet av och som de aktivt jobbar med i sin egen undervisning. Beroende på instrument kan instrumentvård se ut på väldigt många olika sätt, redan mellan elgitarr och klassisk gitarr finns det märkbara skillnader gällande olika tillvägagångssätt för hur man tar hand om instrumentet. På grund av instrumentens individualitet och olika traditioner tangeras instrumentvård sällan i de allmänna läroplanerna. Men situationer som berör gitarrvård är något som respondenterna stöter på i sitt yrke och därmed behöver de besitta vissa kunskaper om ämnet. Dessa kunskaper har de alla erhållit på olika sätt men alla verkar vara rörande överens om att gitarrvård och vissa moment av gitarrjustering kunde tangeras mera inom utbildningen.

4.2 Instrumentvård i undervisningen

En av mina inledande intervjufrågor var om gitarrvård och gitarrjustering är något som brukar tangeras i respondenternas egen undervisning, och hur ser i så fall upplägget ut och vilka moment är det som vanligtvis går igenom? Beroende på vilket moment det gäller har respondenterna lite olika tillvägagångssätt. Men något som alla betonar är strängbyte och vikten av att man lär lite äldre elever att byta strängar själv.

”När eleverna blir lite äldre brukar vi byta strängar tillsammans så att de får lära sig. Jag tycker att det också ingår i undervisningen att man lär ut detta.” (a)

”Jag brukar uppmana eleverna att nu som då byta strängar [...] vi har oftast gjort som så att när vi haft projektveckor har vi med jämna mellanrum ordnat en gitarrvårds-workshop. Sist vi hade en sådan uppmanade vi eleverna att ta med egna instrument och om någon elev hade strängar som behövde bytas så hjälpte vi till med det.” (b)

”För mig är prioritering nummer ett att eleverna åtminstone ska ha lärt sig hur man byter strängarna själv. När det börjar bli dags för ett strängbyte brukar jag visa hur det går till. Jag brukar ta det steg för steg och visa att så här gör du och berätta om de där typiska felen som man kan göra, t.ex. att man klipper av strängarna för korta eller att man inte klipper av dem överhuvudtaget. Sen går jag igenom hur lång strängen ska vara för att den ska sitta bra. Strängbyte är prioritering nummer ett sen är prioritering nummer två att i och med strängbyten hamnar man ibland att justera oktaverna, speciellt om man byter från ett strängmärke till ett annat.” (c)

Alla betonar att eleverna i en viss ålder ska lära sig hur man byter gitarrsträngarna själv. Det vanligaste tillvägagångssättet är att man låter detta bli en del av lektionsinnehållet och att man både visar, berättar och låter eleverna själva testa hur man byter strängar. En annan sak som betonas är hur en gitarr ska förvaras.

”Det finns också en annan typ av gitarrvård, vilket är att man ser till att eleverna har en bra gitarrställning där hemma och att de inte slänger instrumentet var som helst och på så sätt är respektlösa mot instrumentet. Man kan gå igenom med föräldrarna och fråga att var förvarar ni gitarren? Man kan t.ex. ha den i gitarrlådan men om man inte har den i gitarrlådan, var förvarar

man gitarren då? [...] Sen kan man också se till att eleverna har en bra väska åt sin gitarr.” (a)

Något som diskuterades med samtliga respondenter är hur man går tillväga om man märker att en elevs gitarr inte är korrekt justerad, så att instrumentet antingen blir för tungspelat eller framkallar andra problem.

”Om jag märker att någonting är lite knepigt eller att eleverna inte får det som vi går igenom att fungera, så om inte förr så brukar jag fråga att får jag testa spela på din gitarr och se hur den känns? Detta gör jag för att kunna bilda mig en uppfattning om det här överhuvudtaget går att utföra på elevens instrument. Det är en enkel sak man kan göra.” (b)

”Jag brukar lära eleverna hur de ska identifiera problemen med instrumentet och sen kan de kanske komma till mig och så gör vi en setup [...] att det är nog ingen nytta med att lära ut sådant åt en 11 åring. Men i alla fall att de lär sig att följa med sitt instrument. Om de märker att instrumentet blivit trögspelat så kan de t.ex. kolla om halsen eventuellt har böjt sig [...] och sätta ord på vad problemet är.” (c)

”Den där delen pareras ganska enkelt på vår ort för jag kan hänvisa mina elever till en gitarr-reparatör som fixar sådana saker. Att det är inget jag ber eleven eller föräldrarna att fixa själva, för den kunskapen finns sällan. Om inte eleven förstår råkar ha en speciell mamma eller pappa som är väldigt insatt [...] i det fallet om gitarren börjar bråka, eller att greppbrädan lever eller gällande justeringar. Då kan man åka till en gitarr-reparatör.” (a)

Om man märker att instrumentet eventuellt skapar problem för eleven kan det vara bra att själv spela på elevens gitarr och på så sätt bilda sig en uppfattning om vad som skapar problemet, och sen måste man ta ställning till hur man går vidare. Det är igen en viss skillnad på klassisk och elgitarr gällande tillvägagångssätt eftersom elgitarrer är något mera lättjusterade än klassiska gitarrer. I och med att justeringar inte alltid är lika lätta att genomföra som till exempel strängbyten är det inte optimalt att förvänta sig att elever eller föräldrar ska besitta den kunskapen. Antingen måste man då vara beredd på att kunna utföra mindre justeringar själv eller hänvisa eleven vidare till en gitarr-reparatör. Men ett svårspelat instrument påstås definitivt ha en inverkan på vissa elever.

”Jag märker nog med de elever som har ett svårspelat instrument, om man enbart tänker på den aspekten att instrumentet är svårspelat på grund av att det inte är bra justerat. Så nog är ju tålamodet oftast kortare hos dessa elever.” (b)

”Det gör det nog, jag har sett det själv med elvaåringar som kommit in med ett helt horribelt instrument som varit på tok för stort för eleven. En gång pratade jag försiktigt med ens mamma och sa att vi nog skulle behöva ett mindre instrument, och när eleven sen fick den där basen med lite kortare skallängd så blev det en otrolig utveckling. Basen var både bekväm att spela på och lät riktigt bra och eleven blev ivrig. Just denna elev blev sen professionell musiker [...] och jag misstänker att om jag inte skulle ha lyckats övertyga i detta fallet föräldern att skaffa en mindre bas så tror jag att utvecklingen skulle kunnat ha sett lite annorlunda ut. I värsta fall skulle intresset påverkats i och med att det första instrumentet gav ett så hårt motstånd.” (c)

Ett instrument som inte är bekvämt, bra justerat eller som bara rent av är för stort kan ha en påverkan på eleven. Framförallt tålamodet och intresset kan vara i fara om instrumentet ger eleven ett allt för hårt motstånd. Ett bekvämt instrument kan däremot väcka iver och till och med bidra till elevens utveckling. Men något som kan vara viktigt att tänka på är hur man som lärare bemöter elever vars gitarr är i ett något sämre skick.

”Jag vill aldrig på så sätt säga att eleven har en dålig gitarr, för det tror jag är fel väg att gå. Då har jag hellre låtit dem spela på t.ex. min gitarr och istället frågat av eleven, vad tycker du? Känns det bättre eller lättare att spela? Och i så fall gått igenom vad som eventuellt kan göra ett instrument bättre.” (b)

”Vi har nog ett ansvar som lärare att informera och se till så att elevens instrument är i bra skick [...] men man måste också ha lite spelöga. Vi har ganska många målgrupper eller kunder och vi kan inte bara kräva att de köper en ny gitarr. För vi vet inte om de har råd med en gitarr för femhundra euro. Där måste vi ha en dialog med eleven och föräldrarna, och fråga om det är möjligt för dem att satsa i en lite bättre gitarr? Från vår synvinkel och från elevens synvinkel skulle det helt klart vara bäst om eleven hade en riktigt bra gitarr. Men man måste beakta den ekonomiska aspekten också.” (a)

”Det jag har märkt nu för tiden är att föräldrarna är väldigt måna om att fråga råd. Det är sällan som de bara åker iväg och köper nånting, att oftast är det nog en förälder som kommer och frågar vilken typ av gitarr jag skulle rekommendera”. (c)

Hur man uttrycker sig och bemöter eleven i frågorna som berör gitarrens skick måste man noga ge akt på som pedagog, i och med att vi inte alltid känner till gitarrens historia och hur eleven kommit över just sin gitarr så kan det eventuellt bli en känslig fråga. Vi har nog ett ansvar som pedagoger att se till att elevens instrument är i ett bra skick, men vi kan inte heller ställa allt för höga krav på instrumenten. Därför är det viktigt att man hela tiden upprätthåller en dialog med elever och föräldrar kring detta ämne. Det som också är en möjlighet är att man ger råd och tips gällande gitarr åt eleven. På så sätt kan man på förhand förhindra att eleven köper ett sämre instrument. Idag finns det många bra nybörjarinstrument och budgetgitarrer som håller en relativt bra kvalitet, och därav diskuterades det om det finns åsikter kring vad som är ett bra eller optimalt instrument åt en elev.

”Gällande baselever så tycker jag att det är en fyrsträngad bas med band som gäller, sen är det lite beroende på hur stor eller liten eleven är. Är eleven tillräckligt stor kan man gå rakt på en 34” bas. Men är det frågan om en liten elev så är det 28” som gäller. För det finns egentligen inte mindre basar, eller de blir i så fall rätt dyra”. (c)

”Är det en yngre elev så skulle gitarren inte behöva ha en allt för bred hals [...] det är på sätt och vis svårt att rekommendera för inte har man som gitarrlärare en palett med gitarrer och kan säga att det är en sådan här gitarr som just den eleven skulle behöva. Men i alla fall att gitarren är hel och ren och att all mekanik är i gott skick.” (b)

”Vi kallar det för akustisk gitarr idag men den utgår från den klassiska gitarrentechniken och då blir det en nylonsträngad klassisk eller spansk gitarr, beroende på vad du vill kalla det. Det här måste jag som lärare informera eleverna. När nya elever börjar hos oss har vi först en träff med föräldrarna och går igenom vad som behöver införskaffas. Det brukar innefatta nothäften, fotpedaler men i synnerhet gitarren [...] pratar vi om storleken så ska det åt småbarn vara en ¾ gitarr eller kanske till och med en ½ gitarr. Sen tycker jag att vi också har ett ansvar när eleverna ska uppgradera sina gitarrer. Då måste du igen vara med och styra och diskutera med föräldrarna, att nu börjar det vara dags att införskaffa en lite bättre gitarr.” (a)

Gitarrvård och vissa moment inom gitarrjustering är något som respondenterna tar upp i sin undervisning. I och med att klassiska gitarrer har sina begränsningar gällande justeringsmöjligheter så läggs det mera vikt på att instrumentet ska sitta bra från första början, men gitarrvård tangeras nog i klassiska sammanhang. Framförallt strängbyten och hur man förvarar sin gitarr kan vara viktigt att beröra eftersom klassiska gitarrer är något mera sårbara än elgitarrer och elbasar. Justeringar kan dock behöva överlämnas åt en gitarr-reparatör. På rytmisidan lär respondenterna också ut hur eleverna ska byta strängar på sitt instrument. Prioriteringsordningen där är strängbyten, oktavjustering samt att lära eleverna identifiera eventuella problem som kan uppstå med instrumentet. Huruvida man själv justerar elevens gitarrer eller hänvisar dem till en gitarr-reparatör kan bero på hur villig man själv är på att ta det ansvaret, samt vilka kunskaper man själv besitter. Men ett icke justerat instrument kan definitivt ha en påverkan på eleven. Därför är det viktigt att man hela tiden håller en dialog med elever och föräldrar kring frågorna som berör själva instrumentet.

4.3 Utmaningar

Något som dök upp under intervjuernas gång och som ofta betonades var vikten av att kunna hänvisa eleverna till en gitarr-reparatör när eventuella problem med instrumentet uppstår. Verkligheten är dock den att det på många orter idag råder en stor brist på både musikaffärer och folk som servar gitarrer. Därav dök det upp en fråga om lärarens ansvar, och vilka tillvägagångsätt och metoder lärarna på dessa orter ska ta till.

"om man ska vara gitarrlärare på en ort är det en ganska avgörande faktor att man känner till vilken infrastruktur som finns [...] om du är gitarrlärare på en liten ort utan dessa tillgångar, ska du då börja förmedla strängar, gitarrvård etc.? Jag säger nödvändigtvis inte att du inte ska göra det, jag tror du skulle göra den orten en tjänst. Men det finns en sak som jag tror du ska ge akt på [...] det kan lätt bli som så att du både är lärare samtidigt som du sysslar med affärsverksamhet, var väldigt noga med att du inte ska göra vinst på dina elever. Du ska serva dem och ta ansvaret som lärare och utbildare [...] man måste fundera var man drar gränsen. Gör du justeringar och större ingrepp inom ramen för undervisningen helt gratis om du besitter den där färdigheten? Eller tar du en liten kostnad för det på sidan om? Där måste du vara tydlig [...] jag tror nog att du kan

erbjuda små tjänster men ha ett tydligt grundpaket på vad som görs inom ramen för undervisningen. Det är ditt ansvar.” (a)

Det finns en hel del begränsningar som man kan komma att behöva beakta om man ska vara gitarrlärare på en mindre ort. Därför är det alltid bra att känna till vilka möjligheter som finns tillgängliga. Kan man inte hänvisa eleverna vidare till en musikaffär med instrumenten så har man kanske ett större ansvar som lärare och hamnar att sätta mera tid på den biten själv. Men det är också viktigt att veta var man ska dra gränsen och att man är tydlig med vad som görs inom ramen för undervisningen. Det bästa vore om man kunde hänvisa sina elever vidare, men enligt några respondenter så ska man inte heller förlita sig helt och hållet på musikaffärerna när det gäller gitarrvård och gitarrjustering.

”Min erfarenhet av att åka till en musikaffär med ett instrument är att ibland är det folk som kan men oftast är det lite si och så med hur mycket de kan göra. Jag har sett en hel del katastrofala strängbyten som skett i musikaffären”. (c)

”Du kan de facto också åka till musikaffären och ha dem att utföra små saker [...] men det är inte alltid sagt att dom besitter den där kunskapen”. (a)

Fast den där musikaffären finns tillgänglig så är det inte alltid sagt att de kan hjälpa till med att reparera eller justera gitarren. En annan utmaning som främst gäller rytmmusiker som också nämns är avsaknaden på mindre instrument. Ena respondenten förklarar det så här:

”Det finns en liten skillnad mellan klassiska elever och rytmelever i och med att det inte finns så många olika storlekar på elgitarren och elbasar, det är nästan bara en storlek [...] där finns det en skillnad mellan klassiska och rytm. För fioler finns det i alla storlekar.” (c)

I och med att det inte finns ett lika brett urval av mindre instrument på rytm sidan så har man ännu en utmaning som man måste förhålla sig till som elbas eller elgitarrlärare. Speciellt om man har yngre eller väldigt små elever. Det finns alltså en hel del utmaningar bara med instrumentet i sig självt som man som pedagog också måste beakta. Allt från instrumentens storlek till tillgången på gitarr-reparatör eller musikaffärer. Speciellt om

det råder en avsaknad av dessa ting så måste man som lärare tänka igenom sitt ansvar samt sina metoder extra noga.

5 Sammanfattande diskussion

I detta kapitel sammanfattar jag slutsatserna som jag baserat på min forskning kommit fram till. Jag försöker också ge svar på mina inledningsvis ställda forskningsfrågor.

Avslutningsvis öppnar jag upp för en något mera personlig diskussion och ger förslag på vad eventuell vidare forskning skulle kunna bestå av.

5.1 Resultat

Som jag nämner i arbetets inledning har gitarrvård utåt sett kunnat upplevas som något åsidosatt inom gitarrundervisningen. Till viss del är denna upplevelse befogad eftersom instrumentvård sällan finns utformat som ett franskt sträck inom den allmänna läroplanen, och inte heller finns det många gitarrböcker eller gitarrskolor som berör ämnet. Det har dock visat sig att gitarrvård både diskuteras och tas upp i undervisningen av pedagogerna som jag har intervjuat.

De kunskaper och erfarenheter som pedagogerna själva samlat på sig om ämnet gitarrvård har de nytta av i undervisningen. Det framkommer dock att det krävs ganska mycket ansträngning och engagemang från eget håll för den som vill få kunskap om gitarrvård. Att lära sig ta hand om instrumentet verkar speciellt för rytmiskerna ha varit en relativt lång process som innehållit många försök och misstag. För klassiska gitarrister kan förhållningssättet till instrumentvård vara lite annorlunda. I och med att justeringsmöjligheterna är begränsade innefattar vården av klassiska gitarrer andra typer av moment. Det är på många sätt enklare för el-gitarristen att ta sig an justeringar på egen hand eftersom instrumentets konstruktion är sådan att många ingrepp faktiskt går att utföra själv. För klassiska gitarrister kan det däremot vara nödvändigt att känna till var gitarr-reparatören eller gitarrbyggaren finns. Detta eftersom justeringar kan innebära

ganska stora och förhållandevis avancerade ingrepp.

Det som dock är gemensamt för pedagogerna är åsikten om att instrumentvård mera strukturerat kunde tangeras inom utbildningarna. Inom yrkesutbildningen för klassisk gitarr innebar gitarrvård att man visste var gitarrbyggarna fanns. Inom utbildningarna för elgitarr och elbas var instrumentvård något som främst diskuterades med den egna instrumentläraren, och ibland tangerades ämnet i form av workshops. Majoriteten av pedagogerna påstår att de nog fick någon slags undervisning i gitarrvård under studietiden. Men det var förhållandevis sparsamt ock kanske inte alla gånger så strukturerat.

Mitt syfte var bland annat att ta reda på hur gitarrläraren förhåller sig till gitarrvård samt att försöka belysa de moment som för pedagogen kan vara viktiga att kunna. Det som framkommer som de vanligast förekommande momenten inom gitarrundervisningen är: strängbyten, intonering, förvaring samt identifiering av olika problem med instrumentet. Att man lär något äldre elever att byta gitarrsträngar framhåller samtliga pedagoger som viktigt. Det vanligaste tillvägagångssättet är att man gör denna processt till en del av lektionsinnehållet. En av deltagarna understryker att man till och med kan ägna flera lektionstillfällen åt detta moment, för sedan kan de flesta eleverna byta strängar på egen hand. För lärarna inom rytmisk musik är intonering också en punkt som tas upp med eleverna och som tangeras i samband med strängbyten. Att man förtydligar hur gitarren ska förvaras betonas också, främst av hen som undervisar i klassisk gitarr. Hur man på bästa sätt förvarar gitarren hemma samt utanför hemmet är en diskussion som bör föras med eleverna, eller i fallet med unga elever med föräldrarna. Att lära ut hur man finjusterar ett instrument åt allt för unga elever är sällan till så stor nytta, något som samtliga respondenter verkar vara överens om. Det som dock kan ingå är att man lär eleverna identifiera de problem som kan uppstå med en gitarr eller bas. Pedagogernas tillvägagångssätt är lite olika om de märker att elevens instrument de facto behöver justeras. För rytmiska musiker är det mera självklart att man själv gör små justeringar på lektionen medan hen som undervisar i klassisk gitarr helst hänvisar eleverna vidare till en gitarr-reparatör som fixar instrumentet.

Min andra ställda forskningsfråga var om gitarrens kvalitet och skick på något sätt kan påverka elevens musikaliska utveckling. Utgår man från respondenternas berättelser och upplevelser så är svaret på denna fråga att instrumentet definitivt kan ha en viss påverkan. Ett bra instrument som är roligt att spela på kan både tjäna till elevens motivation och intresse, vilket ger eleven större förutsättningar för att utvecklas musikaliskt. Bra behöver inte nödvändigtvis betyda att instrumentet måste vara dyrt eller av högsta kvalitet. Enligt Schenk (2000, s.73) behöver det inte vara frågan om professionell standard, utan prioriteringen ska vara ett välfungerande, relativt lättspelat och välklingande instrument. För ett instrument som är tungspelat, för stort eller som inte presterar ordentligt kan både tära på tålamodet och i värsta fall påverka elevens intresse.

5.2 Slutdiskussion

Det framkommer tydligt att samtliga pedagoger visar ett stort engagemang kring frågorna som rör gitarren och gitarrvård. Oavsett tillvägagångssätt så är målsättningen att instrumentet inte ska få hindra elevens utveckling. Därför anses det som viktigt att man också uppmärksammar samt hjälper till med de instrumentrelaterade utmaningarna.

Det här arbetet har gett mig en djupare förståelse för hur man som pedagog kan förhålla sig till gitarrjustering och gitarrvård. När jag ser tillbaka på min egen tid som gitarrelev kan jag konstatera att ämnet för det mesta lyst med sin frånvaro. Därav har jag aldrig fått något grepp kring huruvida gitarrvård överhuvudtaget hör hemma i gitarrundervisningen. Att jag själv känt en avsaknad av ämnet är förstås min ytterst personliga upplevelse och det kan säkert finnas logiska orsaker till varför gitarrvård så sällan berördes av mina lärare. Men därav tycker jag att det blir extra viktigt att instrumentvård tangeras inom ämnesdidaktiken, så att man som pedagog åtminstone blir medveten om instrumentets eventuella utmaningar och får någon slags grund att bygga vidare på. Under min utbildning ingick det att vi blivande gitarrpedagoger var på studiebesök till en gitarrreparatör som gick igenom grunderna, vilket jag värdesätter högt.

I pedagogens yrkesvardag dyker det nu som då upp diverse utmaningar som rör elevernas instrument. Därav kan det vara bra att besitta vissa kunskaper om gitarrvård för att enklare kunna bemöta sådana situationer. Det kan vara värt att beakta de moment och tillvägagångssätt som pedagogerna i detta arbete lyfter fram. Självt anser jag att dessa moment absolut kan utgöra en del av undervisningen. För det är sådant som varje gitarrist definitivt förr eller senare kommer att ha nytta av. Trots att man kanske inte alltid lär ut hur eleverna ska justera gitarrhalsar eller slipa gitarrsadlar så gör man eleverna medvetna om hur instrumentet beter sig. Det som jag ännu skulle vilja tillägga är att man också betonar att eleverna inte heller ska vara rädda för dylika justeringar. Enligt Kamimoto (1975, s.41) är det genom att göra dessa justeringar på egen hand som vi erhåller erfarenheter och bildar oss en känsla för hur instrumentet beter sig. Dylika justeringar utgör inte heller en så stor risk för att vi skadar instrumentet om ett misstag görs. Det är många gånger genom misstagen som vi lär oss, vilket är en sanning som pedagogen inte ska vara rädd att förmedla vidare åt sina elever.

Genom detta arbete har jag också lärt mig mera om utmaningarna som instrumentläraren kan stå inför. Faktum kvarstår att det på vissa orter är utmanande att hänvisa eleverna vidare till en reparatör eller en musikaffär med sina instrument. På orten där jag bor och verkar vet jag fortfarande inte av någon gitarr-reparatör som skulle finnas nära till hands. Närmaste som jag känner till finns cirka hundra kilometer bort. Med detta sagt så skulle jag inte tveka en sekund att hänvisa mina elever dit om jag finner det nödvändigt. För sist och slutligen är gitarrpedagog och gitarr-reparatör två helt skilda yrken som fyller olika funktioner i samhället. Men samtidigt så finns det vissa saker som varje elev kan komma att behöva klara av själv. För oss gitarrister kan strängbyten vara ett sådant exempel. Därmed måste vi som besitter denna kunskap också känna ett visst ansvar och lära ut sådant som hör till kategorin gitarrvård. Vi kan inte förvänta oss att eleverna själva eller deras föräldrar har den nödvändiga kunskapen att göra detta. Är vi inte villiga att ta det ansvaret så tror jag dessvärre att ovannämnda problem och utmaningar kvarstår.

Instrumentvård har åtminstone inte blivit åsidosatt av gitarrpedagogerna, vilket känns bra att veta. Genom att ta del av pedagogernas tankar, erfarenheter och tillvägagångssätt så har jag fått bekräftat att ämnet beaktas i gitarrundervisningen. Jag har även fått verktyg för att lättare kunna ta upp gitarrvård i min framtida undervisning, vilket jag i

fortsättningen strävar efter att göra. Jag tycker att momentet gitarrvård borde vara en självklar del av gitarrundervisningen men jag är också medveten om att ämnet lätt kan förbises. Därför hoppas jag nån dag kunna se instrumentvård utformat som en punkt i fler instrumentvisa läroplaner eller att det oftare skulle tangeras i läroböckerna. Detta för att påminna oss pedagoger om att instrumentvård är något som vi bör uppmärksamma samt beakta i vår undervisning.

5.3 Förslag på vidare forskning

I detta arbete har jag sett på hur ämnet gitarrvård tas upp i gitarrundervisningen. Jag har bland annat försökt ta reda på hur pedagogen berör ämnet gitarrvård samt vilka moment som är vanligt förekommande inom undervisningen. Mitt syfte har inte varit att ge förklaringar på hur man ska utföra dessa moment. Utan jag har istället fokuserat på vad pedagogerna vanligtvis brukar lära ut åt sina elever.

Det som jag skulle se ett behov av är ett läromaterial som mera ingående behandlar gitarrvård, som främst skulle vara riktat åt pedagoger, elever och föräldrar. Med andra ord skulle detta kunna vara ett förslag på vidare forskning. Att ta fram en handbok eller guide där man på ett pedagogiskt och mera ingående sätt beskriver hur man till exempel byter strängar eller identifierar olika problem med instrumentet. Vad som kan tangeras i en sådan handbok kunde förslagsvis vara de moment som pedagogerna i detta arbete lyfter fram.

6 Källförteckning

Bacon, T. (1991). *The Ultimate Guitar Book*. London: Dorling Kindersley Limited.

Gruhn, G. & Carter W. (1993). *Acoustic Guitars & Other Fretted Instruments*. San Francisco: Miller Freeman Books.

Erlewine, D. (2007). *Guitar Player Repair Guide*. London: Backbeat Books.

Schenck, R. (2000). *Spelrum – en metodikbok för sång- och instrumentpedagoger*. Göteborg: Bo Ejeby Förlag.

Uljens, M. (1989). *Fenomenografi – forskning om uppfattningar*. Lund: Studentlitteratur.

Kamimoto, H. (1975). *Complete Guitar Repair*. New York: Oak Publications.

Utbildningsstyrelsen. (u.å.) *Ordnande av undervisningen*. Hämtat 11.1.2022.
<https://www.oph.fi/sv/utbildning-och-examina/ordnande-av-undervisningen>

Gitarr. (u.å.) I: *Nationalencyklopedin*. Hämtat 18.1.2022 från
<https://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/gitarr>

Pittaway, I. (red.) (2020) *The guitar: a brief history from the renaissance to the modern day*. I: *Early Music muse*. Hämtat 2.3.2022 från
<https://earlymusicmuse.com/guitarhistory/>

Rob Scallon. (25.7.2020). *The History of Guitar* [Videoklipp]. Hämtat 2.3.2022 från
<https://www.youtube.com/watch?v=AjK4GVR1EcE>

Guitar Geeks Podcast: Mer än du vill veta om gitarrer, förstärkare och allt däremellan (producent). (9.2.2017). *GITARRJUSTERING med Guitar Geeks*. [Podcast]. Hämtat från
<https://podtail.com/podcast/guitar-geeks-podcast/-016-gitarrjustering-med-guitar-geeks/>

7 Bilaga

Intervjuguide

Inledning:

- Vad är din utbildning och hur länge har du jobbat som gitarr/ baslärare?

Egna erfarenheter/ tillvägagångssätt:

- Vilken relation har du till ämnet instrumentvård/ hur ser du på betydelsen av att ha ett välvårdat och justerat instrument?
- Hur går du tillväga för att hålla ditt instrument i gott skick?
- Har du som gitarrelev eller under din utbildning till gitarrpedagog någonsin fått undervisning i hur man vårdar/ utför enklare justeringar på en gitarr? Om inte: Tycker du att ämnet borde ha ingått i gitarrundervisningen eller i utbildningen?
- Om du varken via gitarrlärare eller utbildning fått undervisning i gitarrvård, varifrån har du då inhämtat denna kunskap?

I undervisningen:

- Är gitarrvård och gitarrjustering ämnen som brukar ingå i din undervisning? Om ja: vad går du igenom och hur ser ditt upplägg ut? Om nej: Varför inte?
- Hur ser du på betydelsen av att en elev lär sig spela på ett bekvämt och bra justerat instrument?
- Tycker du att gitarrvård borde ingå som en självklar del i gitarrundervisningen?

Avslutning:

- Är det något som du vill kommentera eller lägga till?

Tack för att du ställde upp på intervjun!